

Lietuvos paraplegikų asociacija Veiklos metinė ataskaita

2021 metai

I dalis. BENDROJI INFORMACIJA

Lietuvos paraplegikų asociacija (toliau – ir LPA) nuo 1995 m. aktyviai veikia asmenų, judančių vežimėliais, teisių gynimo, jų atstovavimo ir įtraukties (dalyvumo), į visuomeninį gyvenimą įvairiose srityse. Veikla vykdoma Lietuvos Respublikos mastu.

Lietuvos paraplegikų asociacijos juridinio asmens kodas 191905185; buveinės adr.: Kauno r., Rykštynės k., Vieškelio g. 9; telefonas: +370 612 17923; elektroninis paštas: info@lpa.lt.

LPA 2020 m. spalio 14 d. Juridinių asmenų registre užregistruota kaip nevyriausybinė organizacija.

LPA vienasmenis valdymo organas – prezidentas Juozas Bernatavičius, o kolegialų valdymo organą – valdybą sudaro devyni nariai. Prezidentas ir valdyba ketverių metų kadencijai išrinkti 2020 m. rugsėjo 12 d. visuotiniame narių susirinkime; šis juridinis faktas 2020 m. spalio 14 d. įregistruotas Juridinių asmenų registre.

LPA narių skaičius 2020 m. pabaigoje – 391, o 2021 m. pabaigoje – 406. Pagal įstatus LPA jungia narius – fizinius asmenis iš visos Lietuvos ir, veikdama visos valstybės mastu, yra nacionalinė nevyriausybinė organizacija. Vienijamų fizinių narių skaičius pagal apskritis: Tauragės apskritis 14; Telšių apskritis 13; Alytaus apskritis 25; Klaipėdos apskritis 34; Marijampolės apskritis 29; Panevėžio apskritis 42; Šiaulių apskritis 40; Kauno apskritis 112; Utenos apskritis 11; Vilniaus apskritis 86.

Finansinių metų pabaigoje LPA darbo sutarčių pagrindu dirbančių darbuotojų skaičius – 7.

Įstatuose įtvirtintas LPA tikslas – atstovauti Lietuvoje gyvenantiems paralyžiuotiems po stuburo traumos, taip pat ir kitos fizinės negalios žmonėms, kurių pagrindinė judėjimo priemonė – neįgaliojo vežimėlis, ir padėti jiems integruotis į visuomenę; siekti palankesnių įstatymų darbo, aplinkos pritaikymo, buitiniams, kultūrinėms ir mokymosi sąlygoms gerinti; padėti sudaryti sąlygas reabilitaciniam gydymui, profesiniam persikvalifikavimui, darbo bei komercinei veiklai vystyti; sudaryti sąlygas neįgaliesiems žmonėms realizuoti savo gebėjimus.

Įgyvendindama savo tikslus LPA, be kita ko, padeda ginti narių ir kitų neįgalių žmonių teises bei interesus; organizuoja ir vykdo metodinę, psichologinę, medicininę, šviečiamąją ir juridinę pagalbą nariams ir kitiems negalios ištičtiesiems; vykdo įvairias programas ar/ir projektus; skatina ir remia neįgaliesiems palankių teisės aktų priėmimą ir keitimą; organizuoja seminarus ir kursus, įgyvendina kitas mokymo priemones; plėtoja tarptautinį bendradarbiavimą.

II dalis. 2021 M. LIETUVOS PARAPLEGIKŲ ASOCIACIJOS VYKDYTOS VEIKLOS

Dauguma LPA narių po nugaros smegenų pažeidimų, tačiau teisių gynimo ir kita veikla apima visus riboto judumo asmenis, o vykdomi projektai (veiklos) skirti ne tik ir ne tiek nariams. Atstovų dalyvavimas įvairių institucijų darbo grupėse ir posėdžiuose skirtas bendriems neįgaliųjų interesams. Kadangi neįgaliųjų teisių gynimo srities problematiką galima išreikšti vienu klausimu: kai vežimėliu judantis asmuo dėl netinkamo statinių pritaikymo negali patekti į įstaigą ar patiria diskriminaciją darbo santykiuose, ar – bet kokioje kitoje srityje, tuomet jam reikalinga gydytojo pagalba, ar vis tik teisinis gynimas ir teisių turinio (teisinio reguliavimo) žinios.

LPA aktyviai dalyvauja ESCIF (Europos žmonių su nugaros smegenų pažeidimais federacija) veikloje ir atstovauja Lietuvos neįgaliuosius, kurie dėl nugaros smegenų pažeidimų juda vežimėliu.

LPA 2021 m. ir toliau esant koronaviruso pandemijai ir karantino režimams, reaguodama į situaciją, ir toliau teikė pagalbą nariams ir kitiems judėjimo negalią turintiems žmonėms.

LPA 2021 m. pasiūlė savo valdybos narį E.Grigonį į Neįgaliųjų reikalų tarybą. Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2021 m. spalio 14 d. įsakymu Nr. A1-728 E. Grigonis buvo įtrauktas į Neįgaliųjų reikalų tarybos sudėtį.

LPA 2021 m. tęsė savo veiklą su Sveikatos apsaugos ministerijos Neįgaliųjų sveikatos priežiūros politikos grupe, kurioje svarstomi neįgaliesiems aktualūs sveikatos klausimai. Inicijuotas kreipimasis į Sveikatos apsaugos ministeriją dėl palaikomosios reabilitacijos neprieinamumo sunkią fizinę negalią turintiems asmenims. Buvo priimtas įsakymo pakeitimas, kuris įpareigoja, kad įstaigos privalo užtikrinti paslaugų prieinamumą. Taip pat kreipimasis dėl stacionarių Reabilitacijos paslaugų prieinamumo Santaros klinikose pandemijos metu.

LPA 2021 m. tęsė darbą Techninės pagalbos neįgaliesiems centro prie SADM Ekspertų komisijos veikloje.

LPA dalyvavo dešimtyje LRS Socialinių reikalų ir darbo komiteto posėdžių, kuriuose buvo svarstomi Socialinės integracijos, Šalpos pensijų ir Užimtumo įstatymų pakeitimo klausimai.

LPA dalyvavo visuose LRS Neįgaliųjų teisių komisijos posėdžiuose.

LPA dalyvavo LRS Aplinkos apsaugos komiteto posėdyje, svarstant Statybos įstatymo pakeitimo klausimus.

Dalyvauta LRS konferencijoje dėl memorandumo dėl viešojo transporto pritaikymo žmonėms su specialiaisiais poreikiais: status quo ir pavežėjų klausimais.

LPA dalyvavo LR Prezidentūros kanceliarijoje rengtose pasitarimuose dėl: Infrastruktūros ir transporto prieinamumo; Miesto ir tolimojo susisiekimo autobusų transporto keleivių teisių užtikrinimo; Sveikatos paslaugų prieinamumo neįgaliesiems problemų; Išmaniųjų apskaitos sistemų diegimo.

LPA dalyvavo LR Vyriausybės kanceliarijoje rengtose pasitarimuose dėl: Vyriausybės programos įgyvendinimo veiksmų plano – Sveikata ir socialinė apsauga; Memorandumo dėl mokyklų ir sveikatos priežiūros įstaigų pritaikymo neįgaliesiems rezultatų stebėsenos; ir Tarpinstituciniame pasitarime dėl Kelių eismo taisyklių pakeitimo.

LPA taip pat dalyvavo LR Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos, Aplinkos, Susisiekimo, Ekonomikos ir inovacijų ministerijų organizuojamose pasitarimuose neįgaliesiems svarbiais klausimais.

LPA Neįgaliųjų reikalų departamente dalyvavo pasitarimuose dėl: *Statybos techninio reglamento „Statinių prieinamumas“ taikymo ir keitimo; Neįgaliųjų vairavimo mokymo problemų; Paštomatuose teikiamų paslaugų prieinamumo; Viešojo transporto paslaugų prieinamumo; Socialinių paslaugų teikimo; Lietuvoje veikiančių degalinių paslaugų prieinamumo.*

LPA Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyboje prie SADM aptarė: *Neįgaliesiems aktualius klausimus; Neįgaliųjų asmenų automobilių statymo kortelės išdavimo pakeitimus.*

LPA Techninės pagalbos neįgaliesiems centre prie SADM svarstė klausimus: *Dėl neįgaliųjų techninės pagalbos priemonių remonto; bei susitiko aptarti aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis pokyčius, naujoves bei tobulinimo perspektyvas.*

LPA Lietuvos transporto saugos administracijoje apsvarstė klausimus: *Dėl transporto priemonių, kuriose sumontuota įranga, pritaikanti jas neįgaliesiems asmenims, privalomosios techninės apžiūros ir techninės ekspertizės; Dėl transporto priemonių individualių pritaikymų.*

LPA sukūrusi unikalią Lietuvoje vietą: „Landšafto terapijos ir rekreacijos centrą“ Monciškėse, Palangoje, kuriame įrengta infrastruktūra, pritaikyta vežimėliais judančių asmenų apsigyvenimui, seminarams, savarankiško gyvenimo pratyboms (mokymams).

Suorganizuotas 1 praktinis seminaras nariams iš skirtingų Lietuvos regionų aplinkos ir būsto pritaikymo tinklo plėtrai; vyko LPA „Landšafto terapijos ir rekreacijos centre“ Ošupio takas 6a, Monciškės, Palanga, kuriame dalyvavo 20 asmenų.

Buvo suteikta metodinė pagalba 52 neįgaliųjų asociacijos nariams (projektų įgyvendinimo mokymai instruktoriams, suprasti grupių psichologiją ir mokėti organizuoti bei valdyti komandinį darbą; pilietiškumo mokymai asociacijos nariams; metodinių priemonių perdavimas ir mokymai, įtraukiant ir suteikiant galimybes savarankiškumo įgalinimui, neseniai traumas patyrusiems asmenims, reabilitacijos centruose bei jų gyvenamosiose vietose).

Vykdam ir įgyvendinus savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo mokymuose, seminaruose, stovyklose veiklos uždavinius LPA „Landšafto terapijos ir rekreacijos centre“ Monciškėse, Palanga, Ošupio takas 6a buvo

suorganizuotos 2 stovyklos-mokymai 19 neįgalių asmenų iš visos Lietuvos, judantiems vežimėlio pagalba ir/arba kuriems nustatytas 0-40 procentų darbingumo lygis, arba didelis ar vidutinis specialiųjų poreikių lygis.

Stovyklų metu neįgalūs asmenys buvo mokomi kasdieninio savarankiškumo įgūdžių, priklausomai nuo pažeidimo lygio buvo ugdomos kiekvieno neįgaliojo individualios fizinės ypatybės. Mokomi savarankiško gyvenimo įgūdžių pradmenų: praktiniais projekto veiklų vykdytojų pavyzdžiais ir mokomąja medžiaga, stovyklų dalyviai supažindinti su įvairiais savarankiško gyvenimo aspektais ir galimybėmis; mokomi savarankiškumo – apsirengimo, išlipimo iš lovos į vežimėlį, taisyklingos sėdėsenos vežimėlyje, manevravimo, važiavimo į nuokalnes (ikalnes), pandusus, saugojimosi krintant iš vežimėlio, įlipimo į vežimėlį nuo žemės (iš automobilio), asmens higienos ir saugojimosi nuo pragulų įgūdžių. Stovyklų metu dalis dienos skirta praktiniams užsiėmimams, fizinės būklės gerinimui; kita dalis dienos – paskaitoms ir informacijos apsikėitimui. Teoriniuose užsiėmimuose nagrinėtos aktualios temos: pragulų profilaktika ir gydymas; techninės pagalbos priemonės ir jos individualizuotas pritaikymas; vežimėlio pritaikymas; sutrikusių dubens funkcijų valdymo įgūdžių formavimas ir ugdymas. Šių stovyklų metu panaudoti atskirų neįgaliųjų sporto šakų elementai, pasirinktos šios sporto šakos: aerobika, stalo tenisas, vežimėlių krepšinis, lengvoji ir sunkioji atletika. Taip pat vyko teoriniai užsiėmimai: fizinių ypatybių ugdymas žmonėms, judantiems vežimėliuose; sveikos gyvensenos pagrindai; taisyklingo kvėpavimo technikos pagrindai; netradicinių sporto šakų taikymas neįgaliesiems.

Vykdam ir įgyvendinus aktyvaus poilsio renginių neįgaliesiems organizavimo veiklos uždavinius LPA „Landšafto terapijos ir rekreacijos centre“ Monciškėse, Palanga, Ošupio takas 6a buvo organizuotos 2 aktyvaus poilsio užsiėmimų stovyklos 23 neįgaliesiems asmenims iš visos Lietuvos, judantiems vežimėlio pagalba ir/arba kuriems nustatytas 0-40 procentų darbingumo lygis, arba didelis ar vidutinis specialiųjų poreikių lygis.

Stovyklų metu neįgaliesiems buvo praversti teorinio ir praktinio mokymo užsiėmimai, taip pat praktiniai mokymai rekreacinėje aplinkoje. Jų metu išmokta techniškai valdyti elektrinius vežimėlius bei jų priedus, skuterius, neįgaliojo varytuvus, įvairią sportinę įrangą, praverstos mankštos, suorganizuoti sportiniai ir kultūriniai renginiai.

Visus 2021 m. buvo teikiamos teisinės konsultacijos neįgaliesiems aplinkos ir būsto prieinamumo srityse, Lygių galimybių įstatymo taikymo paslaugų prieinamumo ir darbo santykių srityse; darbingumo lygio ir specialiųjų poreikių nustatymo, pirminės ir antrinės teisinės pagalbos procedūrų ir kitais klausimais.

LPA 2021 m. įvairioms institucijoms teikė poziciją ir argumentus dėl statybos techninių reglamentų, Kelių eismo taisyklių, būsto pritaikymo neįgaliesiems reguliavimo, asmeninio asistento ir kitų klausimų.

LPA savo Facebook'o paskyroje aprašė teisinio reguliavimo pasikeitimus, įtakojančius žmonių su negalia gyvenimą įvairiose srityse. Pavyzdžiui, 2021 m. pradžioje aprašyta, kad Aplinkos ministerija parengė STR 1.07.03:2017 „Statinių techninės ir naudojimo priežiūros tvarka. Naujų nekilnojamojo turto kadastro objektų formavimo tvarka“ patvirtinimo“ pakeitimo projektą, kurį, be kita ko, papildė 27-1 punktu: Draudžiama, nesilaikant statinių prieinamumo reikalavimų, nustatytų STR 2.03.01:2019 [9.34], šalinti neįgaliųjų stovėjimo vietas, neįgaliųjų keltuvus, siaurinti priėjimus ir koridorius, užstatyti juos stambiais įrenginiais, inventoriumi, medžiagomis ar kitokiais daiktais, keisti kelių, priėjimų nuolydžius ar kitaip pažeisti statinių prieinamumo reikalavimus. LPA šį klausimą kėlė ne vienerius metus, tačiau klausimai išliks dėl (1) savivaldybių administracijų turimų resursų kontrolei ir (2) priežiūrą vykdančių noro žiūrėti į statinių prieinamumo niuansus. Aprašyta ir diskusija: kai Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos vyriausiasis patarėjas Aidas Valys ir parlamentarė Rimantė Šalaševičiūtė susiginčijo, nuo kada visi statiniai turi būti pritaikyti neįgaliesiems.

Išskirti 2021 vasario 4 d. įsigaliojusių Būsto pritaikymo neįgaliesiems tvarkos aprašo pakeitimų svarbiausi akcentai. Kovą keliamas klausimas: kur reikalavimai asmens sveikatos priežiūrų įstaigoms apmokyti personalą ir turėti įrangą, pvz., padėti vežimėliu judančiam asmeniui gauti paslaugas, tarp jų ir perlipti ant kušetės, rentgeno ir pan. stalų? Taip pat kovą išskirti akcentai, kai Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2020 kovą paskelbė nutartį, kurį aktuali sąvokos “tinkamas sąlygų pritaikymas” aiškinimui darbo santykių kontekste.

2021 m. balandį aprašytas ne vienerių metų LPA darbas ir siekis dėl Kelių eismo taisyklių, kadangi Susisiekimo ministerija teikia siūlymus dėl Kelių eismo taisyklių atskirų nuostatų pakeitimo, LPA pateikė savo argumentus dėl platesnio teisinio reguliavimo, susijusio su negalia turinčių asmenų dalyvavimu eisme.

Nurodėme, kad nėra jokių rimtų motyvų riboti neįgalių asmenų automobilių statymo kortelės turėtojams teisę (leidimą) įvažiuoti į zoną, pažymėtą kelio ženklais „Eismas draudžiamas“ ir „Motorinių transporto priemonių eismas draudžiamas“, kai: a) toks leidimas (teisė) suteikiamas vairuojančiam transporto priemonei, kuri pažymėta skiriamuoju ženklu „Neįgalusis“; b) Kelių eismo taisyklių 184 punkte leidimas (teisė) suteikiamas žymėjimui tiek skiriamuoju ženklu „Neįgalusis“, tiek neįgalių asmenų automobilių statymo kortele; ir c) teisę naudoti skiriamąjį ženklą „Neįgalusis“ turintys asmenys turi turėti tai patvirtinantį dokumentą, todėl pats savaime prekyboje laisvai įsigijamas ant automobilio užklijuotas lipdukas pažeidėjo identifikavimo aspektu neturi jokios vertės.

Aprašyta 2021 m. gegužės 14 d. įsigaliojusių Būsto pritaikymo neįgaliesiems tvarkos aprašo pakeitimų esmė.

Paskyroje informuota, kad 2021 m. birželio pradžioje LPA raštu kreipėsi į Sveikatos apsaugos ministeriją dėl palaikomosios rehabilitacijos neprieinamumo sunkią fizinę negalią turintiems asmenims. Pagrindinius argumentus suformulavo Milita Lukšėnaitė, kurių fragmentus ir pateikėme. Taip pat – 2021 m. liepos 1 d. įsigalioję Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo pakeitimai, kurių pagrindu atsiranda asmeninės pagalbos paslauga. Sąvoka “asmeninė pagalba” apibrėžiama taip - asmeninio asistento individualiai teikiama pagalba neįgaliajam atlikti darbus ir vykdyti veiklas, kurių dėl negalios jis negali atlikti savarankiškai ir kurie būtini siekiant gyventi savarankiškai ir veikti visose gyvenimo srityse.

2021 m. liepą keliuose įrašuose išdėstyta LPA pozicija į pranešimą, kad Aplinkos ministerija pristatė, kaip atrodys naujasis taršos mokestis: teks mokėti visada arba keisti automobilį. Pati žinia privertė sunerinti ne vieną, o ypatingai neįgaliesiems pritaikytų mikrobusų savininkus, nes šio tipo automobiliai dažniausiai dyzeliniai ir nemažų gabaritų dėl būtinos erdvės liftų (keltuvų) įrengimui. Pranešime paminėta, kad 100 proc. nuolaida bus taikoma vieną pritaikytą automobilį turintiems neįgaliesiems.

Keletas svarbių akcentų negalią turintiems asmenims socialinio būsto nuomos kontekste išskirta, nes 2021 m. spalio 13 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarė pritarti Lietuvos Respublikos paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo Nr. XII-1215 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 20, 21 ir 25 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui ir pateikti jį Lietuvos Respublikos Seimui.

Lietuvoje su Statybos įstatymo pakeitimu žengti tik pirmieji žingsniai viešojo intereso gynimo srityje, todėl pasižvalgyta į praktiką turinčių šalių platesnį viešojo intereso gynimo instituto taikymą.

III dalis. PLANUOJAMI ATLIKTI DARBAI

LPA planuojami atlikti darbai susiję su veiklų tęstinumu, be kita ko: žmonių su negalia teisių ir lygių galimybių gynimas, judėjimo negalią turintiems žmonėms įtraukaus gyvenimo visose srityse prielaidų sudarymas; todėl numatoma, kad bus teikiamos konsultacijos asmenims su negalia teisinio reguliavimo ir teisinių procedūrų klausimais, atstovaujama jiems institucijose ir įstaigose, teikiami siūlymai dėl reguliavimo keitimo; judėjimo negalią turintys asmenys įtraukiami į neįgaliųjų teisių konvencijos tinklą, supažindinus su būsto ir viešosios aplinkos prieinamumo užtikrinimo, diskriminacijos formomis; plėtojamas tarptautinis bendradarbiavimas; vykdomos priemonės, įskaitant savitarpio paramą, kad vežimėliu judantys asmenys galėtų įgyti ir išlaikyti didžiausią įmanomą savarankiškumą, fizinius ir socialinius gebėjimus.

Lietuvos paraplegikų asociacijos prezidentas
Juozas Bernatavičius

